

Irácká invaze do Kuvajtu a mezinárodní reakce

Zdeněk Kříž

Počátky nezávislého Iráku

V regionu vznikly v 19. století tři provincie Osmanské říše - Basra, Bagdád a Mosul.

Po 1. světové válce – mandátní území SN pod správou Velké Británie – úkolem mandatáře je příprava země na budoucí nezávislost.

Roku 1932 vzniklo nezávislé Irácké království, člen Společnosti národů, spojenec Velké Británie.

2. světová válka – protibritské povstání podporované Osou – potlačeno Brity – 1943 – Irák vyhlašuje válku Ose.

Irák se účastnil neúspěšného tažení proti židovskému státu ve Válce za nezávislost v roce 1948

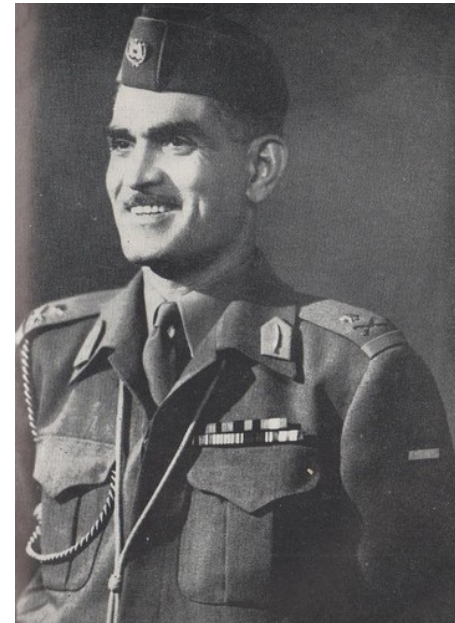
Vojenský převrat (1958) tu nastolil „islámskou republiku“.

Generál **Abdalarím Kásim** – fakticky vojenská diktatura, která se snažila zemi emancipovat na Západu a modernizovat.

Osmanská říše v době největšího rozmachu v roce 1683

Zdroj: Wikipedia.org, ČT24

Irák za vojenské diktatury BAAS

Kásimův režim svrhl 1963 další armádní převrat.

Strana Baas.

Další vojenský převrat - 1968 - nástup generála **Ahmada Hasana Bakra** do prezidentské funkce.

Nová ústava z roku 1970 vyhláší Iráckou lidově demokratickou republiku.

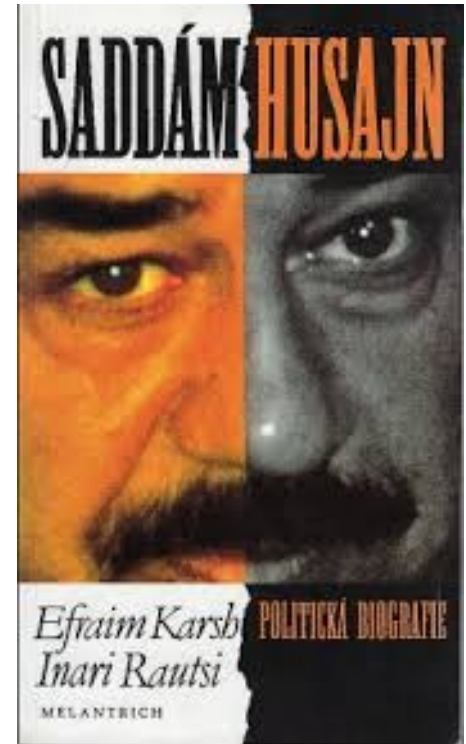
V roce 1973 se Irák - útok na Izrael.

1974 – pohraniční střety s Iránem - vytyčení hranice ve vodách Šat Al-Arabu.

Za podpory Iránu rostla proti Bagdádu také opozice šíitů, kteří, ačkoliv tvořili v zemi většinu, byli vyloučeni z politického života.

Saddám Husajn hrál klíčovou roli už při převratu v roce 1968 a udržoval nemocného prezidenta Bakra u moci.

Saddám Husajn - 1979 hlavou státu.

Irák za vojenské diktatury BAAS II.

Protizápadní směřování Iráku v 70. letech minulého století.

Rozvíjí se styky se socialistickými zeměmi; **v roce 1972 je sepsána sovětsko-irácká smlouva o přátelství a vzájemné pomoci.**

Rozkol s Íránem byl ještě v roce 1975 odvrácen dohodou - provincie Chúzistán

Zhruba od poloviny sedmdesátých let se Irák na čas vzdaluje od Sovětského svazu.

Intenzivní vojenská a hospodářské spolupráce mezi Irákem a Francií, včetně jaderného programu, údajně mírového.

První jaderný reaktor Osirak asi 30 kilometrů jižně od Bagdádu však zničil **7. června 1981 izraelský útok – operace Opera.**

V květnu 1978 dokonce vyhrožuje, že přeruší diplomatické styky se SSSR – obava z posilování vlivu komunistů řízených Moskvou - postup proti Irácké komunistické straně.

1979 - Husajn v čele arabské opozice proti dohodám Egypta s Izraelem v Camp Davidu.

Irácko-iránská válka

1979 – pád šáha (císaře) Mohamada Rézy Páhalvího v Iránu.

Jeho režim byl autoritářský, prozápadně orientovaný, podporovaný USA, který se snažil zemi modernizovat.

Chomejní přebírá 1979 moc.

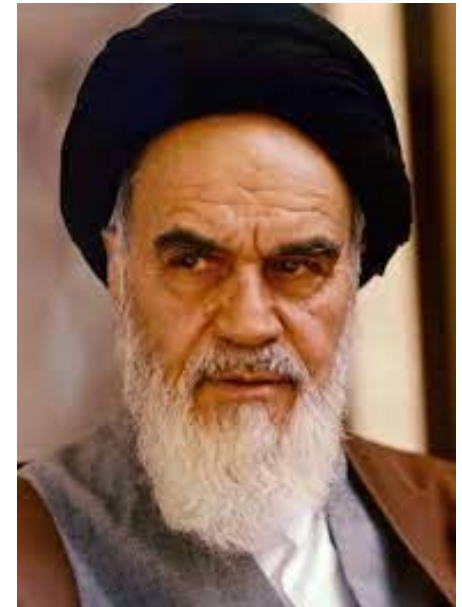
1980 – Irán je napaden Irákem

Irák podporován politicky, diplomaticky a vojensky SSSR (v 1. polovině 80. let se Irák k SSSR zase sblíží) a východním blokem a do jisté míry i Západem.

Od roku 1982 Irán přechází do útoku, získal zpět ztracená území a ohrožuje přímo irácké území. Írácká vojska se vzchopila k odporu.

Jednání o příměří neplodná. Irán ho však odmítl, chtěl 150 miliard, svržení Saddámova režimu a repatriaci 100 000 šítů vyhnaných z Iráku před válkou.

Válka trvá až do roku 1988, kdy je vyhlášeno příměří.

Tanečky kolem Kuvajtu

Irácko-iránská válka zanechala ekonomiky obou států v ruinách.

Irák vyvíjí diplomatický tlak na Kuvajt - jeden z jeho největších věřitelů, obviněn, že porušuje dohodu o těžbě ropy z pohraničních území - sporném území Rumajlá.

Hussajn sonduje pozici USA – 25. 7. 1990 jednání s americkou velvyslankyní Glaspiovou.

Hussajn a) interpretoval Iráckou pozici, b) hrozil hrozbou odvety, pokud budou **pokračovat v nepřátelské politice proti Iráku** a c) prohlásil, že **bude s Kuvajtem jednat ale pokud jednání nikam nepovedou, použije sílu.**

Glaspiová dle iráckého záznamu, který USA nepopírají prohlásila

„vím, že potřebujete zdroje, chápeme to a náš názor je, že byste měli mít příležitost obnovit zemi, ale nemáme žádný názor na arabsko-arabské konflikty, jako je vaše neshoda o hranicích s Kuvajtem“.

28.7. 1990 – osobní vzkaz prezidenta Bushe – použití síly nebo hrozba použití síly není přijatelné, ale USA mají zájem na zlepšení vztahů s Irákem.

Husajn to dle kritiků USA prý interpretoval, že USA nezasáhnou.

Ti drzejší marxisté tvrdí, že USA invazi schválily.

Irácký vpád 2. srpna 1990

2. 8. 1990 Irácká vojska (Saddám Husajn) zaútočila na Kuvajt (kvůli ropě + dluhy + historický nárok).

Vyhlášena anexe Kuvajtu.

Ohrožení jak susedů, tak životních zájmů USA, SSSR destabilizován a mírové hnutí v ZE v krizi po zhroucení komunistických režimů.

Špatné načasování Husajnem a zásadní strategická miscalculace.

Válka se nehodila SSSR, který potřeboval ekonomickou pomoc Západu.

Moskva se snažila svého přítele (Bagdád) diplomaticky přimět k revizi postoje, ale nakonec jej hodila přes palubu.

SSSR neměl moc na výběr. O kompromisní řešení na úkor Kuvajtu usilovala také Francie.

Mezinárodní reakce

Svět šokován iráckou invazí – horečná diplomatická jednání.

6. srpna 1990 schválila Rada bezpečnosti OSN svou rezoluci č. 661, která zaváděla ekonomické sankce proti Iráku. Mimo jiné zakazovala ostatním státům uznat jakoukoliv formu vlády nad okupovaným Kuvajtem a opětovně požadovala ukončení okupace.

Saudská Arábie, oficiálně požádala síly Spojených států (6. 8. 1990), aby vstoupily do království za účelem jeho obrany. Začala operace Pouštní štít.

Rezoluce RB OSN – 665 o námořní blokádě a propuštění všech zahraničních státních příslušníků. **Konec listopadu 1990 – ultimátum, stáhnout se z Kuvajtu do 15. ledna 1991 – rezoluce RB OSN č. 678.**

Rada bezpečnosti OSN se jednomyslně přiklonila na stranu Kuvajtu.

Vznikla **koalice 28 států vedená USA**, jejichž jednotky se vydaly do ohrožené oblasti v Perském zálivu. **Na stranu Iráku se přidali pouze Palestinci zastoupení OOP.**

Husajn vyzval ke svaté válce proti americkým jednotkám v Perském zálivu a ke svržení egyptského prezidenta Husního Mubaraka a saúdskoarabského krále Fahda.

17.ledna 1991 – operace Pouštní bouře.

Součástí spojenecké koalice bylo i tehdejší Československo.

Mezinárodní reakce II.

Díky tomuto jednoznačnému stanovisku vznikla koalice států, jejichž jednotky se vydaly do ohrožené oblasti v Perském zálivu.

Státy protiirácké koalice: Argentina, Austrálie, Bahrajn, Bangladéš, Belgie, Kanada, Československo, Dánsko, Egypt, Francie, Řecko, Honduras, Maďarsko, Itálie, Kuvajt, Malajsie, Maroko, Holandsko, Nový Zéland, Niger, Norsko, Omán, Pákistán, Filipíny, Polsko, Portugalsko, Katar, Rumunsko, Saudská Arábie, Senegal, Jižní Korea, Španělsko, Švédsko, Sýrie, Turecko, Spojené arabské emiráty, Velká Británie, USA.

Státy, které poskytly finanční pomoc, nikoli vojenskou podporu: Německo, Japonsko.

Státy, podporující Irák: Jordánsko, Palestina, Alžírsko, Tunis, Súdán, Jemen, Mauritanie.

Klíčová rezoluce RB OSN 678 – 29.11.1990

Autorizuje státy k přijetí nezbytných opatření k donucení Iráku splnit požadavky RB OSN a požaduje stažení Iráku nejpozději do 15. 1. 1991

Vojenské aspekty operace I.

Operace Pouštní bouře - 17. ledna 1991, pod velením amerického generála **Normana Schwarzkopfa**.

Poměr sil: 530.000 iráckých vojáků a 610.000 vojáků mezinárodních sil.

Po zahájení bojových operací Irák zareagoval **odpálením raket Scud** částečně na spojenecké základny v **Saúdské Arábii**, ale hlavně na území **Izraele**.

Předpokládal, že Izrael vojensky zareaguje - Arabové by mohli mít problém pokračovat v boji po boku Židů.

Během leteckých útoků podnikla přes 100 tisíc bojových letů a shodila téměř 90 tisíc tun bomb.

Vedení války převážně ze vzduchu trvalo od 17. ledna až do 24. února 1991.

Čas a prostor pro diplomatická jednání.

Diplomacie o podmínkách stažení z Kuvajtu

Francie se snaží jít naproti iráckým požadavkům.

Rezoluce nebyla ani navržena.

V noci 30. ledna 1991 překročily irácké jednotky hranici mezi Kuvajtem a Saúdskou Arábií. Obsadily nedaleko hranic město **Chafdží**.

Iráčané k městu poslali 60 000 vojáků a téměř 240 tanků - **snaha vtáhnout USA do pozemní operace – útok odražen.**

Saddám Husajn rozhodl vyjednávat o míru - **na popud Sovětského svazu.**

V půlce února 1991 - mise Jevgenije Primakova - odjížděl z Iráku s pocitem, že Irák je ochotný vyjednávat.

Irácké požadavky - stažení Izraelců z Palestiny a z okupované Lybie a Sýrie, zrušení ekonomických sankcí proti Iráku nařízených OSN + odepsání zahraničního dluhu v hodnotě 80 miliard dolarů.

Washington to považuje za vtíp!

Vojenské aspekty operace II.

24. února 1991 – pozemní ofenzíva a 28. února Kuvajt osvobozen. Pozemní ofenzíva – levý hák – rozvrat irácké obrany.

Válečné operace – hra na jednu branku. Armáda třetí generace se střetla s armádou druhé generace – Tofflerovi.

Celkem ztratila koalice přes 70 letadel, převážně vlivem irácké pozemní PVO.

Ztráty jsou obecně považovány za velice nízké, neboť se předpokládalo, že koalice ztratí jenom v prvních dnech války přes 100 letadel. Irácké letectvo mělo ztráty mnohem vyšší, po skončení bojů přestalo prakticky existovat.

Zatímco na irácké straně zahynulo **asi 100.000 mužů, bylo na straně spojenců 137 obětí.**

Konflikt přinesl skokové zdražení ropy o více než 300 %, zdražilo se též investiční zlato.

Husajnova vojska zapalovala kuvajtské ropné vrty, uvolnilo se do ovzduší přes 15 tisíc tun toxických zplodin a o válce v Zálivu tak můžeme hovořit i jako o **ekologické katastrofě.**

První CNN válka – problém – co jsme vlastně viděli?

Politické a ekonomické důsledky války

RB OSN – rezoluce č. 687 ze 7. dubna 1991 nařídila Iráku

1. zničit všechny zbraně hromadného ničení, které vlastnil.
2. zneškodnit všechny zásoby chemických a biologických zbraní, včetně materiálu pro výrobu jaderných zbraní. Irák se měl zavázat, že nebude nadále tento materiál získávat ani vyrábět jaderné zbraně.
3. zničit měl i balistické střely, které měly dolet větší jak 150 kilometrů. Vše mělo proběhnout pod mezinárodním dozorem během 15 dní.
4. stanovení hranic s Kuvajtem a vytvoření komise, která bude dohlížet na určení škod způsobené Kuvajtu a zajistí příjem 30% výtěžku z ropy do splacení veškerých dluhů.

Důsledky

1. Těžká ekonomická situace Iráku – relativní blahobyt konce 80. let 20. století skončil, přidělový systém.
2. Pokus o svržení vlády v únoru 1991 – šíitské povstání – z města Násiríja se postupně rozšířila do dalších jižních měst. utopeno v krvi.
3. Povstání Kurdů – úspěšnější – vznik Svobodného Kurdistanu.
4. Na popud Spojených států a Velké Británie vznikla nad kurdskou oblastí bezletová zóna, stejná oblast byla vytvořena i nad šíitskou částí země.
5. Zřízení bezletové zóny na jihu a severu Iráku ze strany USA a VB.

Poučení z války

Debakl Irácké armády – ne příliš dobrá reklama pro sovětskou techniku a sovětské vojenské umění.

Zejména účinnost letectva a dalších „inteligentních zbraní“ (například raket Patriot), které zasahovaly irácké cíle s neuvěřitelnou přesností, byla nevídaná.

Saddám Husajn raději své nejlepší jednotky skrýval, než by je vystavil přímému střetu se spojeneckou, tedy hlavně americkou armádou.

Irácké letectvo uprchlo do Iránu.

Sověti navenek bagatelizují rozsah irácké katastrofy – ale ve skutečnosti však mezi sovětskou generalitou zavládlo pravé zděšení.

„V našem systému protiletectvé obrany máme slabá místa. To, co se stalo v Iráku a Kuvajtu, žádá revizi našich obranných systémů,“ přiznal tehdy veřejně sovětský ministr obrany Jazov.

Válka ale nebyla vyhrána výhradně letectvem!

Rozhodující bleskový postup pozemních sil, ke kterému letectvo vytvářelo podmínky.

Ponechání Husajna u moci

Spojenecká vojska však pouze osvobodila Kuvajt, nepodnikla tažení, které by svrhlo Saddáma Husajna, tak jako o dvanáct let později.

Kritika USA - že sice povzbuzovali irácké Kurdy a šíity k povstání, pak ale Saddáma Husajna nechali, aby si s povstalci krvavě vyřídil účty.

Při brutálním zásahu irácké armády tehdy zahynuly desetitisíce lidí.

George Bush si zkrátka představoval převrat, ve kterém by převzal moc někdo ze stávajícího režimu a zajistil by, že se nový Irák nesblíží s Íránem. Šíitské povstání ale v očích Američanů hrozilo pravým opakem. Že v nových poměrech se iráčtí šíité sblíží se svými iránskými souvěrci a posílen nakonec vyjde z války Írán.

Avšak rezoluce OSN opravňovala pouze k osvobození Kuvajtu, nikoliv k obsazení Iráku a ke svržení jeho despotického vládce.

„Lepší Saddám Husajn, kterého známe, než nešikovná slabá koalice nebo nový silný vládce, o kterém nevíme nic,“ citoval tehdy britský list The Guardian nejmenovaného amerického diplomata.

Agent CIA Kenneth Pollack - za prezidentů George Bushe staršího a Billa Clintona pracoval v týmu specializovaném na Irák: *„Bushova vláda uvízla ve starém geopolitickém myšlení osmdesátých let. V jeho rámci musel Irák zůstat natolik silný, aby vyvažoval rovněž nebezpečný Írán. USA se obávaly, aby se dobytím Bagdádu neotevřela cesta k rozpadu země.“*

Levicový intelektuálové, palestinští teroristé a irácká invaze do Kuvajtu

Invazi do Kuvajtu nicméně vidí jako zcela zbytečnou mnoho levicových expertů a intelektuálů.

1. Američané blokovali diplomatické řešení, a k válce, která stála stovky tisíc lidských životů, nemuselo vůbec dojít.
2. Velmi brutální bylo také bombardování kapitulujících iráckých jednotek na takzvané „cestě smrti“. Jednotky byly bombardovány poté, co se již stahovaly do Iráku – prý se jednalo válečný zločin.
3. Je třeba řešit také izraelsko-palestinský konflikt, bez kterého by invaze nebylo.
4. USA šlo pouze o ropu.

Noam Chomsky, 'The weak shall inherit nothing', The Guardian, London, 25 March 1991.

Role Československa

Československo-irácké diplomatické styky začaly už v meziválečném období, rok po vyhlášení irácké nezávislosti v roce 1933 – obchodní a vojenská spolupráce.

Po svržení irácké monarchie v roce 1958. Přímo v revolučním roce a ve dvou následujících letech bylo sepsáno sedm velkých smluv, které se týkaly hlavně obchodu a technické, hospodářské a kulturní spolupráce – československá půjčka Iráku z roku 1960 si Irák - 12 milionu liber šterlinků.

Studenti technických, zemědělských a vojenských oborů z Iráku v ČSSR.

Od roku 1964 – intenzivní československo-irácká zbrojní spolupráce – dodávky zbraní a výcvik specialistů.

Trvá s přestávkami až do roku 1990.

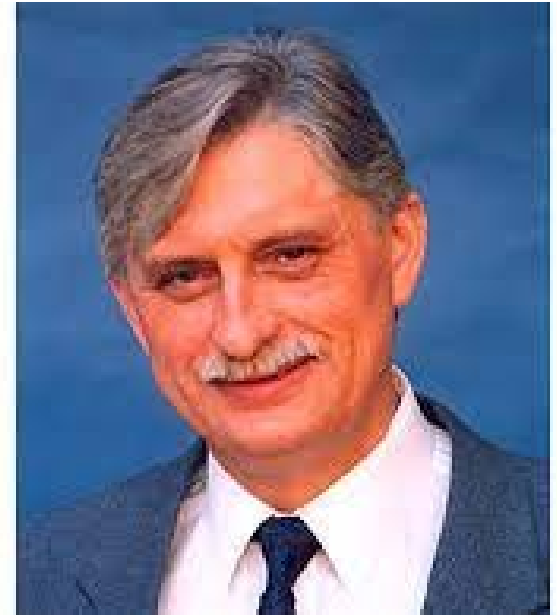
Po sametové revoluci nové vedení Československa změnilo politický kurz, když se obrátilo směrem na Západ. Irácká okupace Kuvajtu v srpnu 1990 představovala příležitost, jak tomuto novému směru dát obsah i ve vojenské oblasti.

Československá vláda iráckou agresi odsoudila hned 2. srpna a vyzývala k okamžitému zastavení vojenských akcí a bezpodmínečnému stažení iráckých jednotek z Kuvajtu.

Československo následovalo také sankční politiku Rady bezpečnosti OSN, i když mu to přineslo velké ekonomické ztráty, což věděli i Američané.

Role Československa II.

„Současně jsme uvažovali o naší možné účasti na případném mezinárodním zákroku proti Iráku. Vědomi si toho, jak účast Turecka na korejské válce v 50. letech přispěla k jeho přijetí do NATO, nechtěli jsme zmeškat žádnou příležitost. Především jsme však chtěli dát najevo, že jsme připraveni přebírat svůj díl odpovědnosti za obranu mezinárodního práva a hodnot demokratického světa,“ vzpomínal později **Dienstbier**.

Československý postoj k okupaci od počátku potvrzoval, že v rámci nové polistopadové zahraničněpolitické linie chtějí špičky státu mířit na Západ. Politické vedení země navíc chtělo odčinit, že část iráckého zbrojního arzenálu pocházela také z Československa.

Pro formování československé odpovědi na okupaci Kuvajtu byl klíčovou osobou právě Havel.

Prapor OPZHN

Saúdskoarabská armáda nedisponovala významnějším chemickým vojskem, a proto dala přednost nabídce ČSFR před nabídkami některých dalších evropských států, které přišly s návrhem na vyslání bojových jednotek.

Role Československa III.

Velitelem byl jmenován tehdejší náčelník oddělení mírových sil Správy zahraničních vztahů Ministerstva obrany, plukovník Ing. Ján Való.

Koncem listopadu 1990 hlásil velitel připravenost jednotky k vyslání v počtu 169 osob.

Čs. protichemická jednotka se tak stala součástí koaličních vojsk a byla připravena plnit úkoly v souladu s rezolucemi Rady bezpečnosti OSN.

Úzce spolupracovala nejen s vojáky saúdskoarabských obrněných brigád, ale také s příslušníky amerických, britských, francouzských a dalších armád.

Jednotka v místě svého působení měla za úkol:

1. provádět pro saúdskoarabské síly chemický a radiační průzkum;
2. v případě nepřátelského použití chemických zbraní podporovat saúdskoarabské síly při likvidaci jejich následků v rozsahu, který je stanoven možnostmi jednotky;
3. varovat saúdskoarabské obyvatelstvo před chemickým a radiačním nebezpečím;
4. školit saúdskoarabský personál v oblasti protichemické ochrany, včetně poskytnutí technické pomoci

Jednotka působila na území Saúdské Arábie a Kuvajtu od 15. prosince 1990 do 22. dubna 1991.

Literatura a zdroje

Speciál Irák <https://special.novinky.cz/irak/valka-s-iranem.html>

Válka o ropu, která zamořila poušť i záliv. Uplynulo 30 let od vpádu iráckých vojsk do Kuvajtu

<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3151719-valka-o-ropu-ktera-zamorila-poust-i-zaliv-uplynulo-30-let-od-vpadu-irackych-vojsk-do>

<https://www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/clanek/pred-triceti-lety-napadl-irak-kuvajt-do-osvobozeni-se-zapojilo-i-ceskoslovensko-40332217>

<https://www.globalresearch.ca/gulf-war-documents-meeting-between-saddam-husseini-and-ambassador-to-iraq-april-glaspie/31145>

Dokumentární film z cyklu Válečná tajemství: Válka v Zálivu – Ocelový déšť

<https://www.youtube.com/watch?v=ijGVSmtbvDE>

Alnasrawi, Abbas, 2001. "Iraq: economic sanctions and consequences, 1990-2000", Third World Quarterly, 22 (2), 205-218.

Halliday, Fred, 1991. "The Gulf War and Its Aftermath: First Reflections", International Affairs 67 (2), 223-234.

Yost, David S., 1993. "France and the Gulf War of 1990-1991: Political-Military lessons learned", Journal of Strategic Studies, 16 (3), 339-374.

Telhami, Shibley, 1993. "Arab Public Opinion and the Gulf War", Political Science Quarterly, 108 (3), 437-452.